

IPARMŰVÉSZETÜNK JÖVŐJÉRŐL

Írta: KÖRÖSFŐI K. ALADÁR

„Csak a gyenge szereti önmagát,
az erős egész nemzeteket hordoz szívében.”

SZÉCHENYI.

Nagy nemzeteknél, amelyeknél minden erő és minden egyén úgyszólván kérlelhetetlenül egy célt, nemzeti kultúrájuk kiépítését szolgálja — s ahol ennek a kultúrának nemzeti volta kétségbe sem jöhet — nehezen fogják megérteni a kis nemzetek halálos küzdelmét — a létért, az életért és ami ezzel egyértelmű — nemzeti, faji kultúrájukért!

Mert ha elismerjük, — s ezt a tételt el kell ismernünk, ha nem akarunk a legridegebb erőszak álláspontjára helyezkedni — hogy a kis nemzeteknek is megvan a maguk joga a léthez, úgy el kell ismernünk azt a jogot is, hogy az ahhoz való feltételeket maguknak lehetőleg biztosíthassák.

Amelyik nemzet nem képes magának önálló kultúrideálokat állítani, azoknak kiépítésén tudatosan fáradozni, — hanem eltúri azt, hogy egy más faj a saját kultúrideáljait öreá erőszakolja — az halálra van ítélve. Halálra van ítélve e minden pillanatban mérgező szellemi rabszolgaság által sokkal biztosabban, mintha a legsúlyosabb testi rabságban sínylődnék.

És hogy nemzetünk a háború gyászos végakkordja után annyira elveszthette lelki egyensúlyát, — el szeme elől a megújulás egyedüli útját — ez elsősorban annak tulajdonítható, hogy nemzeti kultúrideáljainak, egész kultúrájának fejlesztésében tunya, álmodozó volt, aki e dolgát komolyan sem vette s eltúrte gondtalanul, hogy az ő nevében s az ő számára egy a nemzet pszichéjével egészen ellentétes álkultúrát terjesszenek!

Ahogy egy jó barátom mondta: azt a munkát, amelyet az irodalmi s más szellemi Lenin-fiúk hús esztendőn át itt folytattak, azt csak betetőzték az utolsó hónapokban az igazi Lenin-fiúk.

És itt csak szálljunk önmagunkba s lássuk már most egész végzetes valóságában a mi vétkes tunyaságunknak végső veszedelmét — kultúránknak nemzeti, a mi lelkünk érzéséből és szívünk véréből fakadó fejlesztése, újjáépítése, visszazökkentése egyértelmű nemzeti fennmaradásunkkal, további létünkkel, annak elejtése pedig biztos halálunk!

Igen, ez a halálosan komoly kérdés mostan: megértőn, minden gyűlölettől távol, de

kérlelhetetlenül hozzáfogni nemzeti kultúránk öntudatos újjáépítéséhez, megépítéséhez!

S ebben a magyar iparművészet — mint művészetünk talán legfontosabb, mert az élettel leggazdagabb és legelevenebb kapcsolatot tartó tényezője — is ki akarja venni a maga részét.

Messzire ki kell terjesztenünk művelődésünk határait. Jobbról-balról is új katonákra van szükségünk és a célok közösségét sokkal messzebbre kell kitértenünk.

Eddig magyar iparművészetünk — bár a műveltebb közép- és lateiner-osztálynál folyton fokozódó érdeklődést tudott maga iránt kelteni — lényegében mégis néhány műbaráttól, tervező iparművészekből és aránylag kevés iparosból állott. S így valami dilettánsos mellékízt semmiképpen sem tudott magáról lerázni.

Nekünk most belé kell vetnünk magunkat az élet eleven forgatagába. Minden iparművészet alapja az ipar, az ipari mesterség. Az iparosság kell hogy képezze társulatunk zömét, a jó iparosok közül kell kikerülniök az úgynevezett iparművészeknek, illetőleg minden iparosnak többé-kevésbé iparművészeknek is kell lennie. El fogunk menni az ipari munkásokhoz, meg fogjuk értetni velük is, hogy az ő munkájuknak is kell, hogy közlünk legyen a mi fáradozásainkhoz. Szervezeteik útján meg fogjuk őket hívni miközénk, hogy együttesen állapítsuk meg az ipar és az iparművészet közös, nagy teendőit — és mi is el fogunk menni hozzájuk, hogy mindnyájuknak, azoknak is, akiknek munkálkodásában kevés jut az alkotásból, hirdessük és megmutassuk a művészetnek megváltó és boldogító erejét.

Egyrészt tehát egy nagy, céltudatos akciót képzelek az iparosokkal, ipari munkásokkal. Másrészt meg azt a sorvasztó választalat kell ledöntenünk, amely az összes művészetek nagy kárára az utolsó századok egyoldalú főrekvései által az úgynevezett grand art és az iparművészetek közé lett mesterségesen felhúzza és mind a kettőnek egészséges fejlődését olyannyira gátolja.

Minden művészetnek — a grand artnak éppen úgy, mint az iparművészetnek — alapja a mesterség. A mesterség tanítható, a művészet nem. Az igazi, komoly művészethez csak a komoly mesterségen át lehet eljutni. Viszont minden nagyobb művészi feladatnál grand art és iparművészet egymástól el sem választható.

Gondoljunk csak a görög templomra, vagy a középkor dómjaira, hány ezer embernek nemcsak keze, de lelke is volt rajtuk, akik mind többé-kevésbé művészek voltak.

És hogy a művészetek annyira széjjelszakadtak és egész külön életet próbáltak élni, ez tette úgyszólván lehetetlenné bármilyen nagyszabású műalkotásnak egészséges, minden részében harmonikus megalkotását.

Meg fogjuk tehát keresni az úgynevezett képzőművészeteket irányító szerveket, — nevezetesen az Orsz. Képzőművészeti Társulattal és a Képzőművészek Nemzeti Szövetségével a szorosabb kapcsolatot — hogy vállalva, egymást támogatva keressük és oldjuk is

meg az új művészi feladatokat, amelyeket hazánk jövőjébe vetett törhetetlen hittel bármilyen nehézségek közt és bármilyen áldozatok árán, de meg is fogunk találni.

Második feladatunk tehát az lesz, hogy az összes művészeti kérdések ügyét egy közös — a mesterségi — alapra fektetve, sokkal szélesebb, átfogóbb, egészségesebb alapon indítsuk meg művészet-kulturális politikánkat.

Ebben a két pontban foglalnám én össze társulatunk működésének a lényegét.

Mind a két irányban meg fogjuk találni, ha komolyan dolgozunk s egész lelkünket vetjük a munkába, a magyar nemzeti génuszunk igaz megnyilatkozását.

BOLSEVIZMUS ÉS A MŰVÉSZET

Írta: NAGY SÁNDOR

int a többi, ez a lap is megjelent. Minden izmát megfeszítve mászott ki a köréje szivárgott mocsárból. S mint a magyar művészi törekvések egyik szimbóluma iparkodik ő is kivenni részét a főmértékül felgyült munkából e még süppedékes talajon.

E tollnak az a szerep jutott, hogy megmagyarázza azt a sokak által zokon vett hevességet, amivel a művészek, csekély kivétellel, mind belevetették magukat a közelmúlt politikai életincidensek forgatagába s látszólag oly boldogan úsztak a véres-vizek sodra erejével — lefelé.

Nem most siklottak le a művészek a társadalmi kérdések útjaira, már jóval előbb. Szorosan véve ez a lap is már annak köszönheti immár majdnem negyedszázados multját. Amikor a modern iparművészet kezdődött, már akkor megindult egy kis csoportban a társadalmi fészkelődés. Művészet és társadalmi kérdések William Morris szép fejét szaggatták először. Ő is és Ruskintól W. Craneig preraffaelitáknak ismert nagy álmodók mind valamenynyien, hogy úgy mondjam, egy jobbnak elképzelt társadalom számára alkottak. Morris utopisztikus regényében (News from Nowhere) egy messze jövőben elképzelt igazán ideális életű társadalom képét rajzolja meg, s azt lehet az egész kör alkotásairól mondani, hogy minden művük inkább oda kívánkozik, mintsem hogy a mostani műtörténet polcán díszeljenek. Jól meggondolva, ezek a modern irányzat úttörői voltaképp a művészetükkel nem nyújtottak a művészet számára valami újdonságot, mert hiszen ők önmagukat már eleve

Raffael előttiéknak, tehát régieknek tették meg. Minden formai megnyilatkozásuk régi tradíciók köré tendált. Az ő hatásuk inkább abban rejlett, hogy a kor szellemét, amely új társadalmi kérdések megoldásán nyugtalankodott, eleve, már mások előtt megértették és hatalmas fantáziájukban, de meg bizonyára egyéni életmódjukban is annyira megoldották, hogy ez új életfelfogás számára új környezetet, újszerű házakat, új berendezéseket teremtettek. Így támadt a modern iparművészet. Kétségtelenül kimutatható, hogy ott kísért e nagyszívű álmodók gondolkodása háttérben Fourier és Marx világnézete is, és talán azt is ki lehet mutatni, hogy a kezdeményezés őket illeti, de csak tessék megnézni, hogy mit varázsoltak abból a materiális matériából az ő hatalmas művészetükkel és főként a ruszini nagy moralitásokkal ezek a tiszta szemű álmodozók!

Hiszen csupa boldogság velük képzelődni!

Engedtessék meg, hogy ezeket az ártatlan, finomlelkű művészeket állítsam oda, mint olyanokat, akik a modern művészeket a társadalmi kérdések felé vonzották. Mert ha a művészi hatásuk oly kétségtelenül nagy volt világszerte, úgy a társadalmi szinte öntudatlanul is vele járt.

Mert azt már csak egy pillanatra se hihetjük, hogy talán magának Marxnak a tana vonzotta volna e kérdések felé a művészeket. Amíg impresszionábilis agyuk mohón szíhatta föl a Morrisék képzeleti társadalmának ábrándvilágát s főként a hozzá alkotott művek hatását s ebbe elmerülve maguk is tovább elképzelték egy új világberendezésen, nos, ez igazán megérthető. De hogy Marx tana lett volna a csalétek, azt alig tehetjük föl. Hisz ebbe a fantázia még a lábát se teheti bele.

Hisz ez a tudós először a konkrét materiális életfeltételeket állapítja meg s ehhez csak aztán szabja meg az emberférgét, mint a társadalmi organizmus egy atómját. Ez a feltevés a fantázia számára csak két eshetőséget engedélyez: vagy a határtalan komikumot, vagy a határtalan nyomorúságot.

Amíg Morrisék, de kiváltképpen Ruskin nagy erkölcsi alapra és a tiszta igazságra építették képzelmiük új menyekországot itt, e földre, addig Marxnál mind a kettő, hogy úgy mondjuk, „förlümlő álláspont, ideológiai játék és illúzió, ami mögött semmi egyéb nincs, mint csorda-önzések és osztályönzések materiális önző érdeke“, hogy idézzem Schmitt Jenőt: „Ez a tan, amely minden erkölcsi és esztétikai érzést a durva materialisztikus érdekek játékában old föl s az erkölcsi öntudatot az önvágyba és önzésbe teszi át“, ez a tan sohase lehetett a művészek ideálja, még a legmerkantilibb érzésűeknek se. A fantáziában oly szegény impresszionista se talál e féreg-, ez atómember számára művészetet: hanemha a futuristák és kubisták... No, legyenek egymással boldogok! Föltevésemhez ragaszkodom s úgy gondolom, nem vagyok messze az igazságtól, ha azt az angyalin boldog anarchiát teszem meg csalétekül, amit Ruskin és Morris vetfettek a művészek elé, mert az ő képzelmiük paradicsomában mégis uralkodik archon: a tiszta, önzetlen, mindeneket összekötő szeretet. Ezen, hát igen, ezen akadtak el a művészek világszerte és — de nálunk is. Amikor aztán a nagy sátor összeomlott s maga alá nyomta a turáni királyfit, akit mint tetszhalottat oly ujjongva táncoltak akkoron körül a hullarablók, hogy ekkor a magas illúziókban élő művészek csakugyan mind azt hítték: no most következik el reánk

a Morrisék gyönyörű paradicsoma, hát ezen ma már nincs mit botránkozni. Mert viszont megint, amikor kezdett volna szájuk szöglete leferdülni némi csalódások közben, már ismét föllángolt egy új teória: a Leniné. Hát ugyan ki ismerte közülök valaki is ennek a tanát? Hiszen az Oroszország felől fújt szél is csak valami Tolsztojos, valami Dosztojevszkis megoldást hozhat, gondolták ezek a megfélemtettek. Ha tudták volna, hogy így beszélt: ime, a háború a régi társadalom cölöpeit, a katonaságot meglazította; itt az alkalom, hogy ideáink egy részét megvalósítsuk. Építésre nincs időnk, de a régi társadalmat kiölhetjük. (És nekiálltak a tömegöldöklésnek.) Ha kipuuszul vele a kultúra is, — mondta — hát aztán? A népvándorlás idején is így volt, mégis minden újra épült. Ezzel ne törődjünk, majd az anarchisták kitalálnak valamit, mi csak pusztítsuk a régi embert és institúciót, öljük ki az egész társadalmat...

Hát ha tudták volna róla, hol kapcsolódtak volna e tanhoz a művészek? Ebbe a világpusztításba?

Ei kell hinnünk, hogyha nem is közvetlen, de mindenféle közvetett, átvitt, megrontott, kiforgatott hatásokon keresztül, de mégis csak az említett szigetországbeli nagy álmódók révén kerültek össze a művészek a társadalmi kérdésekkel.

Ha mégse így volt, lelkük rajta!

A Duna áradása azon kezdi, hogy visszaszorítja a csatornák szennyvizeit s azok elárasztják a pincéket, tereket, utcákat. Ez a magas vízállás velejárója, de még nem áradás, nem az egyetemes elemek hömpölygése. Ami csúnyaságok történtek, azokat is a nagy történelmi magasállás szorította ki az utcákra, terekre: de nem volt az egyetemes történelmi műve

Haranghy Jenő: Exlibris.